

Χρυσοβαλάντης Ιωαννίδης

Η ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΤΙΧΗΡΑΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΙΡΜΟΛΟΓΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΕΤΡΟ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ Α΄ ΜΙΣΟ ΤΟΥ ΙΘ΄ ΑΙΩΝΑ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ Μ.Χ.Ε.

Η κωδικοποίηση του μέλους των δύο βασικών πυλώνων του Νέου Στιχηραρίου, δηλαδή του Αναστασιματαρίου και του Δοξασταρίου, καθώς και του αργού Ειρμολογίου, από τον Πέτρο Λαμπαδάριο κατά το γ΄ τέταρτο του ΙΗ΄ αιώνα, επέδρασε καταλυτικά στη διαμόρφωση του λειτουργικού μουσικού ρεπερτορίου στο περιβάλλον του Πατριαρχικού Ναού και μετέπειτα εν γένει σε όλη την ψαλτική επιτέλεση στους ελληνορθόδοξους ναούς μέχρι και τις μέρες μας. Κατόπιν και αμέσως μετά την καθιέρωση της Νέας Μεθόδου, η εκδοτική δραστηριότητα στράφηκε διαμέσου της αξιοποίησης της Νέας αναλυτικής σημειογραφίας εκτός της δημοσίευσης των εξηγήσεων του βασικού μελοποιητικού υλικού του προηγούμενου κυρίως αιώνα και σε ένα είδος καταγραφής του εμπλουτισμένου και καλλωπισμένου σε σχέση με τον μελωδικό κορμό της παράδοσης του Πέτρου Λαμπαδαρίου προφορικού ιδιώματος της Μ.Χ.Ε. Η προς αυτή την κατεύθυνση εκδοτική δραστηριότητα έλαβε χώρα κυρίως κατά το β΄ τέταρτο του ΙΘ΄ αιώνα, αρχικά με την πρωτοβουλία του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος και συγκεκριμένα:

α) με την έκδοση των Ιδιομέλων του Μανουήλ Πρωτοψάλτου «ως ψάλλονται εν τη Μ.Χ.Ε.» (έτους 1831)¹, και

¹ Βλ. Μανουήλ Πρωτοψάλτου, *Συλλογή Ιδιομέλων και άλλων μελών των Δεσποτικών και Θεομητορικών εορτών και των εορταζομένων Αγίων του όλου ενιαυτού, του τε Τριωδίου και Πεντηκοσταρίου, μελίσθεντων παρά Μανουήλ Πρωτοψάλτου ως ψάλλονται εν τη του Χριστού Μεγάλη Εκκλησία και εκδοθέντων παρά Π. Χαρίση και Θ.*

6) του Αναστασιματαρίου της καλλωπισμένης παράδοσης των τελών του ΙΗ΄ αιώνα και των αρχών του ΙΘ΄, «τα πάντα καθώς ψάλλονται σήμεραν εις το Πατριαρχείον» (έτους 1832)².

Στη συνέχεια και με επίκεντρο την εμβληματική προσωπικότητα του Πρωτοψάλτου Κων/ντίνου και με άμεσους αρωγούς του τους συνεχιστές του Στέφανο Λαμπαδάριο και Ιωάννη Πρωτοψάλτη πραγματοποιήθηκαν οι εξής εκδόσεις:

α) του αργού και αργοσύντομου Αναστασιματαρίου από τον Θεόδωρο Φωκαέα, «επιδιορθωθέν μετά προσθήκης υπό Κων/ντίνου Πρωτοψάλτου» (έτους 1839), το οποίο αποτελεί εξέλιξη της ανανεωμένης παράδοσης του Αναστασιματαρίου του 1832³,

β) του αργού και σύντομου Ειρμολογίου από τον τότε Λαμπαδάριο και μετέπειτα Πρωτοψάλτη της Μ.Χ.Ε. Ιωάννη τον Βυζάντιο, «συμφώνως προς τον τρόπον που ήδη ψάλλονται εν τη Μ.Χ.Ε.» (έτους 1839)⁴, και

Π. Παράσχου, μεταφράσει και επιστάσει του Διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, εν τη Τυπογραφία Ισαάκ δε Κάστρο και Υιοί, 1831 (φωτοαναστατική έκδοση Β. Ρηγοπούλου, Θεσ/νίκη, 1993).

² Βλ. Χουρμούζιος Χαρτοφύλακας, *Αναστασιματάριον Νέον, περιέχον τα Αναστάσιμα του Εσπερινού, Όρθρου, και Λειτουργίας, μετά των Αναστασίων Κανόνων, Μαρτυρικών, και Νεκρωσίων της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, των τε Εωθινών, και των συντόμων Τιμιωτέρων. Τα πάντα καθώς την σήμεραν ψάλλονται εις το Πατριαρχείον, μεταφρασθέντα εις το νέον της μουσικής σύστημα παρά του διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, ήδη δ' εκδοθέντα εις τύπον παρ' αυτού και του κυρίου Θεοδώρου Φωκαέως, Αναλώμασι των ιδίων και των Φιλομούσων συνδρομητών, εν τη Βρετανική Τυπογραφία Ισαάκ δε Κάστρο εις Γαλατάν της Κωνσταντινουπόλεως, 1832.*

³ Βλ. Θεόδωρος Φωκαεύς, *Αναστασιματάριον Αργόν περιέχον τα Αναστάσιμα του Εσπερινού, Όρθρου και Λειτουργίας, μετά των Αναστασίων Κανόνων, Αργών Καταβασίων, Τιμιωτέρων, Κατανυκτικών, Μαρτυρικών και Νεκρωσίων, μετά των ένδεκα Εωθινών εν τω τέλει. μελοποιηθέν παρά Πέτρου λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου και ήδη επιδιορθωθέν μετά προσθήκης, παρά Κων/ντίνου Πρωτοψάλτου της Μ.Χ.Ε. Νυν τρίτον εκδοθέν εις τύπον παρά Θεοδώρου Παπά Παράσχου Φωκέως. Αναλώμασιν του τε ιδίου και των φιλομούσων συνδρομητών, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ της Τυπογραφίας των αδελφών Ιγνατιαδών, 1839.*

⁴ Βλ. Ιωάννης Λαμπαδάριος, *Ειρμολόγιο των Καταβασίων Πέτρου Πελοποννησίου μετά των Κανόνων και Συντόμου Ειρμολογίου, εξηγημένα κατά την Νέαν της Μουσικής Μέθοδον, επιδεωρηθέντα ήδη και διορθωθέντα ακριβώς παρά Ιωάννου Λαμπαδαρίου, Νυν δεύτερον εκδοθέν εις τύπον αναλώμασιν ιδίοις, Κων/πολις, εκ της*

γ) της δίτομης Μουσικής Κυψέλης από τον Στέφανο Λαμπαδάριο, «κατά την προφοράν προς το του Κων/ντίνου» (έτους 1857)⁵.

Επίσης στην κατηγορία αυτή δύναται να ενταχθεί και η σύνταξη του Αναστασιματαρίου από τον Αντώνιο Λαμπαδάριο «κατά το ύφος της Μ.Χ.Ε.»⁶, καθώς και του αδημοσίετου συντόμου Ειρμολογίου των Καταβασιών από τον Μάρκο Δομέστικο, «ως ψάλλονται εν τη Μ.Χ.Ε.», το οποίο περιέχεται στον κώδικα Γρηγορίου 16⁷. Τα διαφοροποιημένα σε σχέση με την γραπτή παράδοση του Πέτρου Λαμπαδαρίου χαρακτηριστικά των παραπάνω εκδόσεων, το περιεχόμενο των οποίων διαποτίζεται από την προφορική πράξη και ζώσα επιτέλεση του Πατριαρχικού Ναού, μπορούν να συνοψιστούν γενικά στα εξής⁸:

του Παναγίου Τάφου Τυπογραφείας 1839 (φωτοαναστατική έκδοση Β. Ρηγοπούλου, Θεσ/νίκη, 1987).

⁵ Βλ. Στέφανος Α΄ Δομέστικος, *Μουσική Κυψέλη περιέχουσα πάντα τα Ιδιόμελα και Δοξαστικά του Εσπερινού, της Λιτής, των Αποστίχων και των Αίνων, τα Απολυτικά και Κοντάκια πασών των σταθερών Δεσποτικών και Θεομητορικών εορτών, των εορταζομένων και μη εορταζομένων Αγίων του όλου ενιαυτού, του τε Τριωδίου και Πεντηκοσταρίου. Κατά μεν το μέλος σύμφωνος προς το Δοξαστάριον Πέτρου Λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου, κατά δε την προφοράν προς το του Κων/ντίνου Πρωτοψάλτου. Νυν πρώτον τύποις εκδίδεται παρά Στεφάνου Πρώτου Δομεστίκου της Μ.Χ.Ε., τόμοι Α΄ και Β΄, εν Κων/πολει εκ της Πατριαρχικής του Γένους Τυπογραφίας, 1857 (φωτοαναστατική έκδοση Πολυχρονάκη, Νεάπολη Κρήτης, 1968).*

⁶ Βλ. Αντώνιος Λαμπαδάριος, *Νέον Αναστασιματάριον μελοποιηθέν παρά του Μουσικοδιδασκάλου Λαμπαδαρίου Πέτρου του Πελοποννησίου, συνταχθέν δε κατά το ύφος της Μ.Χ.Ε. παρά του Μουσικολογιστάτου Λαμπαδαρίου Αντωνίου του εξ Ανδριανουπόλεως κατά την τρίτην εξήγησιν. Νυν δε ακριβώς εξηγηθέν εις την Νέαν Μέθοδον παρά του Παναγιώτη Γ. Κηλτζανίδου Προυσαέως, εν Κων/πόλει εκ του Τυπογραφείου Σ. Ιγνατιάδου, 1866.*

⁷ Η με «επιδιόρθωση» καταγραφή του Δοξασταρίου (κώδικας Μπενάκη 61) και του αργού Ειρμολογίου (κώδικας Γρηγορίου 16) του Πέτρου Λαμπαδαρίου από τον Μάρκο Δομέστικο, «κατά την παράδοση και το ύφος» του δασκάλου του Μανουήλ Πρωτοψάλτου και στη βάση της εξήγησης του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου και Χουρμουζίου Χαρτοφύλακα αντίστοιχα, έχει αποκλειστικά αξία μόνο διαποικιλματική.

⁸ Βλ. και Χρυσοβαλάντης Ιωαννίδης, «Η έκδοση της Μουσικής Κυψέλης ως το χαρακτηριστικότερο δείγμα της μελοποιητικής ανανέωσης του Δοξασταρίου στο πλαίσιο του Νέου Στιχηραρίου», Ιωάννης Φούλιας, Μαγδαληνή Καλοπανά, Θοδωρής Καραδόδωρος, Τάσος Κολυδάς, Κατερίνα Λεβίδου και Νίκος Πουλάκης (επιμ.), *15^ο Διατμηματικό Μουσικολογικό Συνέδριο: «Από την επικαιρότητα στην δια-*

α) προσαρμογή μελοποιητικών ενοτήτων (κώλων ή κομμάτων) ή και ακόμη μικρότερων φράσεων στην κατά μίμηση προς τα νοούμενα σύνδεση

β) προσαρμογή μικρών μοτίβων έως δύο συλλαβών με κριτήριο την ορθή απόδοση του γραμματικού τονισμού

γ) καταγραφή των μουσικών θέσεων με ενσωμάτωση προφορικών στοιχείων από την ζώσα εκφορά τους στο περιβάλλον του Πατριαρχικού ναού

δ) μελοποιητική μεταχείριση με προτεραιότητα στο επιμέρους αντί του όλου, με διάσπαση και μελωδικό τεμαχισμό επιμέρους κώλων, προς ευφραδέστερη-λυρικότερη απόδοση των νοημάτων

ε) διαφορετική μελοποιητική μεταχείριση προς αποκατάσταση της ορθής απόδοσης του ποιητικού λόγου με ένωση φράσεων ή μετατροπή καταληκτικών βαθμίδων ή και τα δύο

στ) σύντμηση-συνοπτική απόδοση μελωδικών μοτίβων

ζ) εντελώς διαφορετική μελοποίηση

η) πλατύτερη μελική ανάπτυξη κυρίως καταληκτικών φράσεων ή και χρήση νέων γραμμών καλλωπιστικότερου χαρακτήρα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της μερικής διάστασης ανάμεσα στη γραπτή παράδοση του Πέτρου Λαμπαδαρίου και στη Πατριαρχική προφορική πράξη και της διαμόρφωσης μελωδικών γραμμών με πλατύτερη και καλλωπιστικότερη πλοκή («και άλλων τετριμμένων» στιχηραρικών φράσεων των νεωτέρων, όπως αναφέρονται από τον Χρυσάνθο Μαδύτων⁹), αποτελεί το μέλος του Αναστασιματαρίου και κατεξοχήν των Εωδινών Δοξαστικών. Δύο μάλιστα στοιχεία είναι ενδεικτικά της διάστασης αυτής ήδη από τον προηγούμενο αιώνα: αφε-

χρονικότητα: *Μαρία Κάλλας, 100 χρόνια από την γέννησή της*» (Πρακτικά διατμηματικού συνεδρίου υπό την αιγίδα της Ελληνικής Μουσικολογικής Εταιρείας, Αθήνα, 9-11 Νοεμβρίου 2023), Θεσσαλονίκη [2024], σσ. 574-586.

⁹ Βλ. *Θεωρητικόν Μέγα της Μουσικής συνταχθέν μεν παρά Χρυσάνθου επισκόπου Διρραχίου του εκ Μαδύτων, εκδοθέν δε υπό Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διά φιλοτίμου συνδρομής των Ομογενών, εν Τεργέστη εκ της Τυπογραφίας Μιχαήλ Βάις (Michele Weis), 1832* (φωτοαναστατική έκδοση Κουλτούρα, Αθήνα), σ. LIII.

νός μεν η σημείωση του Θεοδώρου Φωκαέα στο εσώφυλλο της προμετωπίδας του Α' τόμου της έκδοσης «Μουσική Μέλισσα»¹⁰, όπου με έμμεσο τρόπο συνδέει την έκδοση του Αναστασιματαρίου από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα του έτους 1832 με τον «καλλωπισμό» του μέλους κατά τον προηγούμενο αιώνα και αφετέρου το στοιχείο της συνοπτικότητας σε σχέση με την προγενέστερη παράδοση του Παλαιού Στιχηραρίου που παρουσιάζει η σύνθεση των Εωδινών από τον Ιάκωβο Πρωτοψάλτη, η οποία ως ένα βαθμό συγκοινωνεί με την «νέα» παράδοση του Αναστασιματαρίου. Βέβαια η σχετική αυτή απόκλιση που υφίσταται μεταξύ της πράξης της ψαλτικής επιτέλεσης και της γραπτής παραδόσεως των μελών στο λειτουργικό περιβάλλον της Μ.Χ.Ε. ως προς το ρεπερτόριο (και όχι μόνο) του Αναστασιματαρίου αποτελεί διαχρονικό στοιχείο, καθώς μπορούμε να συνάγουμε και από τα ψαλλόμενα στον Πατριαρχικό Ναό μέλη κατά την εποχή της Πρωτοψαλτίας του Ιακώβου Ναυπλιώτου, έτσι όπως έχουν καταγραφεί στο έργο του Δομεστικού του Άγγελου Βουδούρη¹¹, και μεταγενέστερα από τον μαθητή του Κων/ντίνο Πρίγγο, στοιχείο το οποίο ενισχύεται και από την εκ παραδόσεως σχετική απουσία μουσικού

¹⁰ «Το ήμισυ αργόν και ήμισυ σύντομον Αναστασιματάριον, εμελοποίησε ο Πέτρος Λαμπαδάριος ο Πελοποννήσιος και εκαλλώπισαν, Ιάκωβος, Πέτρος ο Βυζάντιος, Μανουήλ, Γρηγόριος και Κων/ντίνος οι Πρωτοψάλται...τα στιχηρά Ιδιόμελα εκαλλωπίσθησαν παρ' όλων των ρηθέντων μουσικών, μετηνέχθησαν από την παλαιάν εις την νέαν μουσικήν γραμμήν παρά του Χουρμούζιου Χαρτοφύλακος και εθεωρήθησαν κατά τον χρόνον και ρυθμόν παρά Θεοδώρου Φωκαέως», βλ. Θεόδωρος Φωκαέας, *Μουσική Μέλισσα περιέχουσα επιτομήν τινα Ανθολογίας νεωτέρων μαθημάτων Όρθρου και Λειτουργίας Βασιλείου του Μεγάλου, Ιωάννου του Χρυσόστομου και Γρηγορίου του Διαλόγου, Νυν το πρώτον εκδοθείσα εις τόμους τέσσαρας παρά Θεοδώρου Π. Π. Φωκαέως, Αναλώμασι του ιδίου και των Φιλομούσων Συνδρομητών, τόμ. Δ', εν Γαλατά Κωνσταντινουπόλεως εκ της του Κάστρου Τυπογραφίας, 1848.*

¹¹ Βλ. Άγγελος Βουδούρης, *Η Οκτώηχος περιέχουσα τα εν ταις Κυριακαίς του ενιαυτού ψαλλομένης Αναστασίμου Ακολουθίας Μουσικά μέλη, τόμος Α'-Β', συνταχθείσα το πρώτον εν Κων/πόλει κατά τα έτη 1938-1940* (φωτοαναστατική έκδοση Ευρωπαϊκό Κέντρο Τέχνης, Αθήναι, 1996). Χαρακτηριστική είναι στον Πρόλογό του η σημείωση ότι «[...] περιέχει τα μουσικά μέλη [...] καθώς ταύτα ψάλλονται εν τη Μεγάλη Εκκλησία της Κων/πόλεως, μέχρι σήμερον διατηρηθέντα κατά προφορικήν παράδοσιν των παλαιότερων εκκλησιαστικών μελών [...] αυτά τα μέλη ήκουσα ψαλλόμενα εν τω Πατριαρχικώ Ναώ κατά την περίοδο της εν αυτώ χοροστασίας μου πρωτοψαλτούντος Ιακώβου του Ναυπλιώτου [...]», βλ. *αυτόθι*, τόμος Α', σ. 15.

κειμένου στα Πατριαρχικά αναλόγια κατά την τέλεση των Ακολουθιών της.

Ανάλογη διάνδιση και ερμηνευτικός καλλωπισμός έχει εφαρμοστεί και στο Δοξαστάριο και Ειρμολόγιο, ο οποίος έχει αποτυπωθεί αντίστοιχα στην έκδοση της Μουσικής Κυψέλης και του Ειρμολογίου του Ιωάννου Πρωτοψάλτου¹². Αυτό που δεν γνωρίζουμε με σιγουριά είναι αν πρόκειται για μία προγενέστερη του ΙΘ΄ αιώνα ασματική Πατριαρχική πράξη, όπως ισχύει για το ρεπερτόριο του Αναστασιματαρίου. Πιθανότατα και με δεδομένη την αργή εξελικτική πορεία της Πατριαρχικής Ψαλτικής, η οποία απορρέει από τον εκ φύσεως συντηρητικό της χαρακτήρα και την αρκετά συμπαγή και αδιάσπαστη αλυσίδα της παραδόσεως της Μ.Χ.Ε. διαμέσου της στενής μαθητείας του εκάστοτε Πρωτοψάλτου στον διάδοχό του και την άοκνη διαχρονική επιμέλεια για την διατήρηση και μετάδοση του λεγόμενου ύφους της Μ.Χ.Ε., να εκπροσωπεί μία παγιοποιημένη ήδη από τον προηγούμενο αιώνα μουσική πραγματικότητα, αποκλειστικά προφορικά ως τότε μεταδιδόμενη, η οποία να λειτουργούσε παράλληλα και σε κάποιο βαθμό ανεξάρτητα από την γραπτή παράδοση του Πέτρου Λαμπαδαρίου.

Αφετέρου, η μεταγενέστερη σύνθεση του αργουσύντομου Αναστασιματαρίου αξιοποιεί τον μελωδικό κορμό της παράδοσης, καθιερώνοντας κάποια χαρακτηριστικά της νέας μελοποιητικής τεχνικής που θα επικρατήσει καθολικά κατά τον ΙΘ΄ αιώνα, με κύριο χαρακτηριστικό την ανάδειξη του ποιητικού λόγου των ύμνων¹³, και την εισαγωγή πλατύτερων μελωδικών φράσεων από την παράδοση κυρίως του Παλαιού Στιχηραρίου, με συνακόλουθο κατακερματισμό της κατά ποιητικό κώλο μελοποίησης του ποιητικού κειμένου που εφαρμόζει κατά κόρον ο Πέτρος Λαμπαδάριος. Κατά συνέπεια η νέα αυτή σύνθεση διακρίνεται από έναν πιο επίσημο και πανηγυρικό χαρακτήρα με στοιχεία από την προφορική παράδοση της Μ.Χ.Ε., καθώς και την υποκειμενική μελοποιητική αντίληψη του δημιουργού της, αποτελώντας κατά πάσα πιθανότητα

¹² *Αυτόδι*, σ. 4.

¹³ Βλ. Εμμανουήλ Γιαννόπουλος, «Σύμμεικτα περί Νέας μεθόδου της Εκκλησιαστικής Μουσικής», εισήγηση στο ΣΤ΄ Διεθνές Συνέδριο Μουσικολογικό και Ψαλτικό «Οι τρεις διδάσκαλοι: Χρύσανθος, Γρηγόριος, Χουρμούζιος και η Νέα Μέθοδος Σημειογραφίας. 200^η επέτειος: 1814/15-2015» (Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος-Ι.Β.Μ.), Αθήνα 21-23 Οκτωβρίου 2015, στο ηλεκτρονικό περιοδικό του Τμήματος Θεολογίας Α.Π.Θ. *Σύνθεσις* 4/2 (Δεκέμβριος 2015), σσ. 1-29.

μία δεξαμενή άντλησης διανδισμένων και πιο έντεχνων μελωδικών γραμμών, παράλληλα με την απλούστερη και συνοπτικότερη φόρμα που ήταν σε χρήση ανέκαθεν στον Πατριαρχικό Ναό¹⁴.

Ειδικότερα ως προς την αργή σύνδεση των Εωδινών Δοξαστικών, τα οποία αποτελούν όπως ειπώθηκε και το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα, διαφωτιστική είναι η αναφορά του Χρυσάνθου Μαδύτων για το Δοξαστάριο του Ιακώβου που περιέχεται στο «Μέγα Θεωρητικόν» του «εκ θέσεων στιχηρών τε και ειρμολογικών», η οποία δηλώνει την μίξη που παρατηρείται μεταξύ συντετμημένων ως επί το πλείστον μελωδικών γραμμών της προγενέστερης καλλωπισμένης παράδοσης του Παλαιού Στιχηραρίου και μεμονωμένων θέσεων του Νέου Στιχηραρίου του Πέτρου Λαμπαδαρίου, καθώς και άλλων «τετριμμένων» στιχηραρικών φράσεων των νεωτέρων¹⁵. Συνοπτικότητα που να συγκοινωνεί με την «νέα» παράδοση του Αναστασιματαρίου παρουσιάζουν κυρίως τα Δοξαστικά Γ', Δ', Ε' και Η' σε αντίθεση με τα Ζ' και ΙΑ', τα οποία διατηρούν με μικρές συντμήσεις σ' όλη τους σχεδόν την έκταση την παλαιά μελωδική φόρμα. Επίσης, αξιωματική είναι και η διαφοροποιημένη μελωδική επένδυση ορισμένων λέξεων ή φράσεων από τον Ιάκωβο στο πλαίσιο της αργής μελοποιητικής μεταχείρισης της παλαιάς φόρμας, κυρίως στο Ζ' Εωδινό. Η σύμπτωση λοιπόν που παρατηρείται σε μερικά σημεία μεταξύ του αναμορφωμένου μέλους των Εωδινών Δοξαστικών στο πλαίσιο του Νέου Στιχηραρίου και του μέλους του Ιακώβου Πρωτοψάλτου, οδηγεί αβίαστα στο συμπέρασμα ότι παράλληλα με το μελωδικό υπόστρωμα του Αναστασιματαρίου του Πέτρου Λαμπαδαρίου υφίστατο διαμορφωμένη μια παράδοση που εκπροσωπείται από τον σύγχρονό του Ιάκωβο Πρωτοψάλτη και από τον κύκλο των μαθητών του (π.χ. Μανουήλ Πρωτοψάλτη, Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα), η οποία πιθανότατα να αποτυπώνει ως ένα βαθμό και τον τρόπο ψαλμώδησης εκτός

¹⁴ Το συμπέρασμα αυτό εξάγεται και από την εξέταση των μεταγενέστερων εκδόσεων του ΙΘ' αιώνα, οι οποίες μαρτυρούν την ισχυρή επίδραση της νέας εκδοχής σε συνδυασμό με την επιδίωξη του «κλασικού» αρχέτυπου μέλους, παράλληλα με την καταγραφή προσωπικών καινοφανών γραμμών και προφορικών στοιχείων· πρβλ. και Γεώργιος Κωνσταντίνου, *Αναστασιματάριον Ιωάννου Πρωτοψάλτου, Πρακτικόν μέρος 1, Θεωρία και Πράξη της Εκκλησιαστικής Μουσικής 2*, Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, 2015, σ. ιδ'.

¹⁵ Βλ. παραπάνω, υποσημείωση 9.

των Εωθινών και των υπολοίπων Αναστάσιμων ύμνων κατά τη ζώσα λειτουργική επιτέλεση στο Πατριαρχικό ναό από το τελευταίο τέταρτο του ΙΗ΄ αιώνα και μετά, ίσως και λίγο νωρίτερα.

Ενδεικτικά ας παρακολουθήσουμε τη μελοποιητική εξέλιξη του Γ΄ Εωθινού με χρονικά αναδρομική φορά¹⁶. Από την παράλληλη συνεξέταση των επιμέρους μελοποιήσεων εξάγονται τα παρακάτω συμπεράσματα σχετικά με τη σύνδεση του Γ΄ Εωθινού κατά τον ΙΗ΄ και ΙΘ΄ αιώνα¹⁷:

α) Το νέο αργοσύntonο μέλος που αντιπροσωπεύεται από τις εκδόσεις των Αναστασιματαρίων των ετών 1832, 1839 και 1846 συμπίπτει σχεδόν κατά το ήμισυ με το μέλος του Πέτρου Λαμπαδαρίου (συνολικά 6 κώλα) και στα πλατύτερα τμήματά του με του Ιακώβου Πρωτοψάλτου (5 κώλα)¹⁸. Με δεδομένο ότι τα 4 από τα 6 παραπάνω κώλα ενσωματώνονται και στη σύνδεση του Ιακώβου (1, 11-12 και 14) συμπεραίνουμε ότι το μέλος του Γ΄ Εωθινού της αποκρυσταλλωμένης παράδοσης του ΙΘ΄ αιώνα συμπίπτει στο μεγαλύτερό του τμήμα με τις συντμήσεις που εφαρμόζονται στη σύνδεση του Ιακώβου Πρωτοψάλτου (κώλα 1-4 και 10-12 και 14), διαμορφώνοντας έτσι και την

¹⁶ Η επιλογή ως αντιπροσωπευτικού παραδείγματος του Δοξαστικού του Γ΄ ήχου έγινε διότι ενσωματώνει με χαρακτηριστικό τρόπο τόσο τα διαφοροποιημένα στοιχεία της ανανεωμένης έκδοχής του Αναστασιματαρίου, όσο και την αυτούσια διατήρηση μελωδικών γραμμών από τη μελοποιητική παράδοση του Νέου και Παλαιού Στιχηραρίου του ΙΗ΄ αιώνα.

¹⁷ Βλ. τους παρακάτω δύο πίνακες Α΄ και Β΄.

¹⁸ Σημειωτέον ότι η μελωδική επένδυση των κώλων 6 και 9 είναι εντελώς πρωτότυπη. Αφετέρου οι επιμέρους διαφοροποιήσεις μεταξύ της αρχικής ανανεωμένης έκδοχής της έκδοσης του 1832 και της «επιδιορθωμένης» από τον Κων/ντίνο Πρωτοψάλτη στην έκδοση του Θεοδώρου Φωκαέως το έτος 1839 αφορούν τα κώλα 46, 56 και 136, όπου η δεύτερη στο μεν 46 ακολουθεί κατά πόδας την οδό του Ιακώβου, στο δε επόμενο επιλέγει τον χρωματισμό όλου του κώλου εφαρμόζοντας την τεχνική της μίμησης προς τα νοούμενα του κειμένου και τέλος στο 136 εφαρμόζει τον χρωματισμό της φράσης, μάλλον κατά το πρότυπο του Ιακώβου Πρωτοψάλτου, βλ. και Ιωάννου Πρωτοψάλτου-Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου, *Πανδέκτη της Εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου Λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου της Μ.Χ.Ε., τόμος Β΄, περιέχων τα μέγιστα μαθήματα του Όρθρου*, εν Κων/πόλει εκ του Πατριαρχικού Τυπογραφείου 1851 (φωτοαναστατική έκδοση Επέκταση, Κατερίνη, 1997), σσ. 545-547.

ταυτότητα της ανανεωμένης μελοποιητικής αλυσίδας των Εωθινών Δοξαστικών κατά τον ΙΘ΄ αιώνα¹⁹.

β) Ο Πρωτοψάλτης Ιάκωβος ακολουθεί την παράδοση του Παλαιού Στιχηραρίου με την εφαρμογή συμμετρικών συντμήσεων μόνο στα κώλα 5-9, ενώ στο υπόλοιπο τμήμα του Δοξαστικού ενσωματώνει συνοπτικότερες μελωδικές φόρμες, οι οποίες απαντώνται απaráλλακτα στην μετέπειτα παράδοση του Αναστασιματαρίου στο πλαίσιο του Νέου Στιχηραρίου. Έτσι λοιπόν η σύνθεση του Ιακώβου Πρωτοψάλτου μετασχηματίζει και συμπυκνώνει σε μεγάλο βαθμό την παλαιά φόρμα του Ιωάννου Γλυκέος, αποτελώντας παράλληλα ως προς τα συντετμημένα της τμήματα και την κύρια πηγή άντλησης μελωδικών γραμμών κατά την εφαρμογή του μελικού πλατυασμού που παρατηρείται στην γραπτή παράδοση του ΙΘ΄ αιώνα σε σχέση με το πρωτότυπο μέλος του Πέτρου Λαμπαδαρίου²⁰. Με τον τρόπο αυτό αναδεικνύεται αναφορικά με το ρεπερτόριο των Εωθινών Δοξαστικών, ή ως ο εισηγητής μιας νέας παράδοσης, η οποία μετέπειτα θα επικρατήσει καθολικά σε εκδοτικό τουλάχιστον επίπεδο, ή ακόμα και ο πρώτος μελοποιός που ενσωματώνει δημιουργικά μελωδικές γραμμές, με πλαύτερη και καλλωπιστικότερη πλοκή σε σχέση με του Πέτρου Λαμπαδαρίου, από την δεξαμενή του Πατριαρχικού προφορικού ιδιώματος του β΄ μισού του ΙΗ΄ αιώνα.

Συμπερασματικά μπορεί να υποστηριχτεί ότι το μέλος του Νέου Στιχηραρίου και του Ειρμολογίου του Πέτρου Λαμπαδαρίου δεν αποτελεί αυτούσιο την ακριβή αποτύπωση της προφορικής εκφοράς του υμνογραφικού λόγου στο περιβάλλον του Πατριαρχικού Ναού, σηματοδοτεί όμως την κωδικοποίηση και καδιέρωση του σχετικού ρεπερτορίου, αποτελώντας τρόπον τινά μία λόγια γραπτή εκδοχή και τον «μητρικό» μελωδικό σκελετό των ψαλλομένων μελών στο

¹⁹ Βλ. παρακάτω, στον πίνακα Α΄.

²⁰ Βλ. παρακάτω, στον πίνακα Β΄. Συνοπτικότητα ως ένα βαθμό που να συγκοινωνεί με την «νέα» παράδοση του Αναστασιματαρίου παρουσιάζουν και τα Δοξαστικά Δ΄, Ε΄ και Η΄, σε αντίθεση με τα Ζ΄ και ΙΑ΄, τα οποία διατηρούν με μικρές συντμήσεις σ΄ όλη τους σχεδόν την έκταση την παλαιά μελωδική φόρμα. Επίσης αξιοσημείωτη είναι και η διάφορη μελωδική επένδυση ορισμένων λέξεων ή φράσεων από τον Ιάκωβο στο πλαίσιο της αργής μελοποιητικής μεταχείρισης της παλαιάς φόρμας, κυρίως στο Ζ΄ Εωθινό.

πλαίσιο της ζωντανής επιτέλεσης στον Πατριαρχικό Ναό, όπου διαμορφώθηκε το ιδιαίτερο ερμηνευτικό ιδίωμα της Μ.Χ.Ε., το οποίο αναφέρεται συχνά ως «ύφος της Μ.Χ.Ε.». Σημειωτέον τέλος ότι η εκδοχή των μελών που παραδίδεται στις προαναφερόμενες εκδόσεις του ΙΘ΄ αιώνα δεν αποτελεί προϊόν γραπτής σύνδεσης, αλλά μιας δυναμικής διαδικασίας που αφορά την ψαλμώδηση και ερμηνευτική απόδοση των μελών κατά τη λειτουργική πράξη, τουλάχιστον σε σχέση κυρίως με το Δοξαστάριο και το Ειρμολόγιο, μιας και για τα καλλωπισθέντα μέλη του Αναστασιματαρίου η σχετική αναφορά του Θεοδώρου Φωκαέα αφήνει περιθώριο να εννοηθεί ότι έχει αποτυπωθεί και γραπτώς²¹.

Τελειώνοντας θέλω να μοιραστώ την απορία που μου γέννησε πριν από αρκετά χρόνια όταν έπεσε στην αντίληψή μου η αναφορά του Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Μ.Χ.Ε. Θρ. Στανίτσα ότι στο Πατριαρχείο ψαλλόταν ανέκαθεν το στιχηραρικό μελος του Πέτρου Λαμπαδαρίου. Μετέπειτα όμως κατανόησα ότι οι παρόμοιες δηλώσεις δεν έχουν έννοια απόλυτα κυριολεκτική αλλά περισσότερο διασταλτική, περίπου όπως ισχύει με όλες σχεδόν τις προμετωπίδες των εκδόσεων των Ειρμολογίων, Αναστασιματαρίων και Δοξασταρίων κατά τον ΙΘ΄ αιώνα, οι οποίες περιέχουν πρωταρχική αναφορά στη μητρική σύνδεση του Πέτρου Λαμπαδαρίου. Μία επιπλέον πτυχή η οποία συνηγορεί υπέρ της επιβολής του νέου αυτού στυλ ψαλμώδησης των μελών ήδη από αρκετά νωρίς είναι το στοιχείο ότι κατά την περίοδο της Πρωτοψαλτίας του Ιακώβου Ναυπλιώτου (έτη 1910-1939) η

²¹ Βλ. παραπάνω, υποσημείωση 10. Συμπληρωματικά, αξίζει να σημειωθεί ότι παράλληλα με την απόπειρα τυποποίησης των διαποικιλματικών σχημάτων της προφορικής παράδοσης και αναγωγής τους σε παλαιογραφικά μοντέλα, η οποία δημιούργησε από τις δύο τελευταίες τουλάχιστον δεκαετίες του Κ΄ αιώνα χάσμα μεταξύ των ιεροψαλτικών κύκλων, το οποίο απασχολεί τον χώρο μας μέχρι και τις μέρες μας, ο πειρασμός της εξειδανίκευσης και η εσχάτως παρατηρούμενη εκ μέρους ορισμένων απολυτοποίηση της γραπτής κωδικοποίησης του μέλους του Νέου Στιχηραρίου (Αναστασιματαρίου και Δοξασταρίου) και του αργού και συντόμου Ειρμολογίου έναντι της πηγαίας προφορικής τους εκφοράς και διαμόρφωσης στο περιβάλλον της Μ.Χ.Ε., στοιχείο που καθιστά την ψαλτική πράξη ως ένα απολίθωμα και κενή από τη ζώσα και έντεχνή της διάσταση, η οποία καλλιεργήθηκε στο λατρευτικό χώρο της Μ.Χ.Ε. κατά τους τρεις τελευταίους τουλάχιστον αιώνες, αποτελεί φαινόμενο εξίσου μονομερές και συγχυτικό σε σχέση με την ορθή και αντικειμενική θεώρηση της μουσικής μας παράδοσης στο σύγχρονο μουσικολογικό και ψαλτικό γίγνεσθαι.

ψαλμώδηση των Δοξαστικών ακολουθεί, όπως προκύπτει από το φωνογραφικό υλικό που μας παραδίδεται, την παράδοση του Νέου Στιχηραρίου, με την παράλληλη αξιοποίηση του αναμορφωμένου στυλ που καθιερώθηκε κυρίως από τον Κων/ντίνο Πρωτοψάλτη και τον εμπλουτισμό του μέλους με μελωδικές γραμμές της προφορικής παραδόσεως, είτε όψιμης προέλευσης, είτε ακόμα και παλαιότερης, οι οποίες απαντώνται καταγεγραμμένες στη Μουσική Φόρμιγγα του Κων/ντίνου Πρίγγου²². Αφετέρου, ως προς το ρεπερτόριο των Δοξαστικών του Αναστασιματαρίου, τα τρία ηχογραφημένα δείγματα του Ιακώβου Ναυπλιώτου ανήκουν στο φάσμα της αναμορφωμένης παραδόσεως του α' μισού του ΙΘ' αιώνα²³, η οποία αποτελεί προϊόν μιας δυναμικής διαδικασίας που αφορά την ψαλμώδηση των μελών κατά τη λειτουργική πράξη. Τέλος, ως προς τα Παπαδικά μέλη, η παράδοση της Μ.Χ.Ε. κατά τον ΙΗ' και ΙΘ' αιώνα παρουσιάζεται αρκετά πλούσια και με πυκνή αναλυτική ερμηνεία, θέμα το οποίο αποτελεί αντικείμενο ξεχωριστής και εκτεταμένης παρουσίας.

²² Για την ανανέωση της μελωδικής φόρμας του Δοξασταρίου σύμφωνα με την παράδοση του Κων/ντίνου, βλ. Ιωαννίδης Χρυσοβαλάντης, *ό.π.*. Χαρακτηριστική επίσης είναι η προφορική επισήμανση του καθηγητού Εμμανουήλ Γιαννόπουλου ότι η Πατριαρχική μελωδική παράδοση του Δοξασταρίου μπολιάστηκε κατά τον Κ' αιώνα με ορισμένες αντίστοιχα γραμμές από το Δοξαστάριο του Νικολάου Σμύρνης. Συγκεκριμένα σε σχέση με την ενσωμάτωση νέων γραμμών, βλ. ενδεικτικά τις φράσεις «και αλλήλους», «και τοις μισούσιν ημάς» και «Χριστός [...] μνήμασι» του Δοξαστικού των Αίνων της Αναστάσεως, «χαρά...κόσμω» του Δοξαστικού των Αίνων του Τιμίου Σταυρου και «ημείς [...] βοώμεν» του «Και νυν» των Αίνων των Χριστουγέννων στο Αντώνιος Αλυγιζάκης, *Βυζαντινή Μουσική, υπό του Πρωτοψάλτου της Μ.Χ.Ε. Ιακώβου Ναυπλιώτου, (Κείμενα-Επιστημονική επιμέλεια: Αλυγιζάκης Ε. Αντώνιος)*, Kalan, Istanbul, 2008, CD 2 truck 1, CD 4 truck 1 και truck 6 και για τα δύο τελευταία στο Κων/ντίνος Πρίγγος, *Η Πατριαρχική Φόρμιγγ, τόμος Α', Μουσική Κυψέλη, έκδοση Γ'*, Αθήναι, 1969, σσ. 218 και 340 αντίστοιχα.

²³ Βλ. το Α' Εωθινό Δοξαστικό και τα Δογματικά Θεοτοκία του Α' και πλ. Α' στο Αντωνίου Αλυγιζάκη, *ό.π.*, CD 2 truck 17 και CD 3 truck 1 και 2 αντίστοιχα.

ΠΙΝΑΚΑΣ (Α΄) ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΗΣ, ΔΟΜΙΚΗΣ, ΜΕΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥ-
ΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΟΥ Γ΄ ΕΘΘΙΝΟΥ ΔΟΞΑΣΤΙΚΟΥ²⁴

Περίοδοι	Κώλα	Κόμματα	Κείμενο	Συλλαβές		Χρόνοι (Μουσικοί)	Κατάληξεις	Σχόλια
I	1		Της Μαγδαληνής Μαρίας	8	Π	19	ΕΝ Πα	
					ΙΑ	«	«	Ιδιο με Π
					X	«	«	«
					I	«	«	«
					A	«	«	«
					K1	«	«	«
					K2	20		Σχεδόν ίδιο με Π
	2	α)	την του Σωτήρος ευαγγελιζομένης	12 (5+7)	Π	29 (11+18)	ΑΤ Πα	
					ΙΑ	24 (12+12)	ΑΤ Κε	
					X	24 (12+12)	«	Ιδιο με ΙΑ
					I	«	«	Ιδιο με X
					A	23 (11+12)	«	Ιδιο το α΄ με Π και το β΄ με X
		β)			K1	21 (9+12)	«	Ιδιο με X, λίγο συ- νοπτικότερο

²⁴ Σημειωτέον ότι οι μουσικές περίοδοι κατά κανόνα συμπίπτουν με τις προτάσεις του ποιητικού κειμένου και δηλώνονται με λατινικούς αριθμούς, ενώ οι επιμέρους μουσικοποιητικές φράσεις (κώλα) δηλώνονται με ελληνικούς αριθμούς και οι διαιρέσεις τους (κόμματα), που προκύπτουν ανάλογα με το ύφος της μελοποίησης, με μικρά στοιχεία της ελληνικής αλφαβήτου. Ακολουθώς παρουσιάζονται ανά κώλον και μελοποίηση οι μουσικοί χρόνοι σε συνάρτηση με τον αριθμό των συλλαβών του κειμένου, ο ήχος, το είδος και ο φθόγγος της κατάληξης, ενώ οι επιμέρους μελοποιοί δηλώνονται με το αρχικό τους κεφαλαίο γράμμα, με τις εξής κατά σειρά βραχυγραφίες, βλ. Π=Πέτρου Λαμπαδαρίου, *ό.π.*, σσ. 242-243, ΙΑ=Ιωάννης Πρωτοψάλτης-Στέφανος Α΄ Δομέστικος, *ό.π.*, σσ. 544-547, X=Χουρμούζιος Χαρτοφύλακας, *ό.π.*, σσ. 349-350, A=Αντώνιος Λαμπαδάριος, *ό.π.*, σσ. 138-140, K1=Κων/ντίνος Πρωτοψάλτης, *Αναστασιματάριον Αργόν και Σύντομον Αναστασιματάριον περιέχον τα Αναστάσιμα Εσπερινού, Όρθρου και Λειτουργίας...και πολλά άλλα αναγκαία ανέκδοτα, Μελοποιηθέντα μεν εν τη αρχαία μεθόδω παρά Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, Μετενεχθέντα δ΄ εις την νεωτέραν παρά Στεφάνου Λαμπαδαρίου της Μ.Χ.Ε., Νυν πρώτον εκδίδεται υπό Ν. Κ. Πρωτοψάλτου και Χ. Γ. Παπαδοπούλου, εν Κωνσταντινουπόλει εκ του Πατριαρχικού Τυπογραφείου, 1863, σσ. 193-195 και K2=Κων/ντίνος Πρωτοψάλτης, *Δοξαστάριον περιέχον τα Δοξαστικά όλων των Δεσποτικών και Θεομητορικών εορτών των τε εορταζομένων αγίων του όλου ενιαυτού του τε Τριωδίου και Πεντηκοσταρίου, μελοποιηθέν παρά Κων/ντίνου Πρωτοψάλτου της Μ.Χ.Ε. Εξηγηθέν απαραλλάκτως εις την Νέαν της Μουσικής Μέθοδον παρά πρώτου Δομεστικού Στεφάνου. Νυν πρώτον εις τύπον δαπάνη του τε Κων/ντίνου Πρωτοψάλτου και των φιλομούσων συνδρομητών τόμος Α΄, εκ της Πατριαρχικής Τυπογραφίας διευθυνομένης παρά Στ. Δομεστικού και Θ. Αργυράμμου, εν Κωνσταντινουπόλει, 1841, σσ. 211-213.**

					K2	25 (11+14)	ΑΤ (Κε)	Διαφοροποίηση στο α΄ με στάση στον Αγία
3	α) β)	εκ νεκρών Ανάστασιν και εμφάνειαν	12 (7+5)	Π	32 (16+16)	ΑΤ (Κε)		
				ΙΑ	42 (20+27)	ΕΝ Πα		
				X	35 (20+15)	«	Ιδιο το α΄ με ΙΑ και συνοπτικότερο β΄	
				I	«	«	Ιδιο με X	
				A	«	«	«	
				K1	33 (18+15)	«	«λίγο συνοπτικότερο στο α΄	
				K2	35 (20+15)	«	Διάφορο το α΄, ίδιο το β΄	
4	α) β)	διαπιστούντες οι Μαθηταί	9 (5+4)	Π	17 (9+8)	ΑΤ Κε	Βραχύ μέλος	
				ΙΑ	39 (11+28)	ΑΤ Γα		
				X	21 (11+10)	ΑΤ Κε	Ιδιο το α΄ με ΙΑ	
				I	39 (11+28)	ΑΤ Γα	Ιδιο με ΙΑ	
				A	19 (11+8)	ΑΤ Κε	Ιδιο με X	
				K1	16 (8+8)	ΑΤ (Κε)	Ιδιο το α΄ με X	
				K2	17 (9+8)	ΑΤ Δι	Παρόμοια μοτίβα με Κ1 με στάσεις στον Δι	
5	α) β)	ονειδίζοντο το της καρδιάς σκληρόν.	12 (5+7)	Π	25 (10+15)	ΕΝ Πα		
				ΙΑ	66 (18+48)	ΕΝ (Ζω)	Παλαιό Στιχηράριο	
				X	27 (8+19)	ΕΝ Πα	Χρώμα στο α΄ και ίδιο το β΄ με Π	
				I	24 (8+16)	ΕΝ (Νη)	Ιδιο το α΄ με X και με διάφορη χρωματική σύνδεση στο β΄	
				A	23 (8+15)	ΕΝ Πα	Ιδιο με Π	
				K1	27 (12+15)	«	Ιδιο με Π, λίγο πλατύτερο το α΄	
				K2	23 (10+13)	«	Παρόμοιο με X, το α΄ στάση στον Δι και το β΄ συνοπτικότερο	
II	6	α) β)	Αλλά τοις σημείοις καθοπιισθέντες και θαύμασι	15 (6+9)	Π	27 (10+17)	ΑΤ Κε	
					ΙΑ	83 (40+43)	ΑΤ Γα-ΑΤ Πα	Παλαιό Στιχηράριο
					X	30 (15+15)	ΑΤ Κε	Νέο μέλος
					I	«	»	Ιδιο με X
					A	27 (10+17)	«	Ιδιο με Π
					K1	29 (12+17)	«	Ιδιο με Π, το α΄ με στάση στον Δι
					K2	«	«	Ιδιο με Κ1
	7	α) β)	προς το κήρυγμα απεστέλλοντο	10 (5+5)	Π	25 (10+15)	ΕΝ Πα	
					ΙΑ		ΕΝ (Ζω)	Παλαιό Στιχηράριο, το β΄ ίδιο με 56
					X	29 (14+15)	ΕΝ (Πα)	Ιδιο το β΄ με Π
					I	«	«	Ιδιο με X
					A	25 (10+15)	«	Ιδιο με Π

					K1	29 (14+15)	«	Ιδιο με Χ
					K2	«	«	Παρόμοιο το β' με Χ
	8	α)	και Συ μεν Κύριε	12 (6+6)	Π	23 (12=11)	ΑΤ Κε	
		β)	προς τον αρχίφωτον		ΙΑ	90 (65+25)	ΑΤ Γα	Παλαιό Στιχηράριο
					Χ	20 (11+9)	ΑΤ Κε«	Σχεδόν ίδιο με Π
					Ι	19 (10+9)	«	Ιδιο με Χ
					Α	20 (11+9)	«	Ιδιο με Π
					K1	18 (10+8)	«	Ιδιο με Χ με επιπλέον στάση του α' στο Δι
					K2	20 (11+9)	«	Ιδιο με Π
	9		ανελήφθης Πατέρα	7	Π	19	ΕΝ Πα	Σχεδόν ίδια με 26
					ΙΑ		ΑΤ Γα	Παλαιό Στιχηράριο
					Χ	16	ΑΤ Κε«	Νέο μέλος
					Ι	«	»	Ιδιο με Χ
					Α	19	ΕΝ Πα	Ιδιο με Π
					K1	16	«	Ιδιο με Χ
					K2	«	«	«
	10	α)	οι δε εκήρρυτον	12 (6+6)	Π	19	ΑΤ Κε	Βραχύ μέλος με ενοποίηση του α' και β'
		β)	πανταχού τον λόγον		ΙΑ		«	
					Χ	41 (28+13)	«	Ιδιο με ΙΑ με συνοπτικότερη έναρξη του α'
					Ι	«	«	Ιδιο με Χ
					Α	23 (11=12)	«	Το α' ίδιο με 8α και το β' ίδιο με Χ
					K1	41 (29+14)	«	Ιδιο με Χ
					K2	25	«	Συνοπτικό με ενοποίηση του α' και β'
	11		τοις θαύμασι πιστούμενοι	8	Π	20	ΕΝ Πα	Καταληκτικό μοτίβο ίδιο με το 4
					ΙΑ	«	«	Ιδιο με Π
					Χ	«	«	«
					Ι	«	«	«
					Α	«	«	«
					K1	«	«	«
					K2	«	«	«
III	12		διό οι φωτισθέντες δι' αυτών	10	Π	20	ΑΤ Κε	
					ΙΑ	27	«	Λίγο πλατύτερο του Π
					Χ	19	«	Ιδιο με Π
					Ι	«	«	«
					Α	«	«	«
					K1	«	«	«
					K2	«	«	«
	13	α)	δοξάζομέν σου	12	Π	25 (10+15)	ΑΤ Κε	Διαφορετικό μέλος

	6)	την εκ νεκρών Α- νάστασιν	(5+7)	ΙΑ	36 (10+26)	ΑΤ Κε	Πλατύτερο μέλος με φράση του χρωματικού Νεα- νες στο θ'
				X	29 (12+17)	«	Ιδιο το α' με Π
				I	«	«	Ιδιο με X με χρω- ματισμό του θ'
				A	23 (10+13)	ΑΤ Κε	Ιδιο με Π
				K1	26 (10+16)	«	Ιδιο το α' με Π και θ' το ίδιο με 3α
				K2	30 (11+19)	«	Διάφορο προσω- πικό μέλος με χρωματισμό της έ- ναρξης του θ'
	14	φιλάνθρωπε Κύ- ριε	7	Π	20	ΤΕΛ Γα	
				ΙΑ	31	«	Ιδιο με Π με πλα- τυασμό στο τέλος
				X	20	«	Ιδιο με Π
				I	19	«	«
				A	«	«	«
				K1	18	«	Ιδιο με Π, συνο- πτι-κότερο στο τέ- λος
				K2	16	«	Διαφορετικό και συνο- πτικότερο στο τέλος

**ΠΙΝΑΚΑΣ (Β΄) ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΩΝ ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΕΩΝ ΤΟΥ Γ΄ ΕΩΘΙ-
ΝΟΥ ΔΟΞΑΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΥ ΣΤΙΧΗΡΑΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙ-
ΣΤΟΙΧΩΝ ΣΥΝΤΕΤΜΗΜΕΝΩΝ ΣΥΝΘΕΣΕΩΝ
ΤΟΥ ΙΘ΄ ΑΙΩΝΑ²⁵**

Κώλα/ Κόμματα	ΓΛ	ΙΑ	ΕΦ	P2	P1
1	EN Ζω	EN Πα	EN Πα	EN Ζω	EN Πα
Της Μαγδαληνής Μαρίας	Νανα/Αα- νες	Ανεανες Ιδιο με Π	Ανεανες Ιδιο με ΙΑ	Ανανες-Αανες Σύντμηση του ΓΛ	Ανεανες Ιδιο με ΙΑ
2	AT Νη/ EN Ζω	AT Κε	AT Κε	AT Κε	AT Κε
α) την του Σωτήρος β) ευαγγελιζομένης	Νεαγιε/Αα- νες	Νανα Ιδιο με Χ ²⁶	Νανα Ιδιο με ΙΑ	Νανα Σύντμηση του ΓΛ στο α΄ και το β΄ ίδιο με ΙΑ	Νανα Ιδιο με ΙΑ
3	AT (Πα)/ EN Ζω	EN Πα	EN Πα	EN Πα	EN Πα
α) εκ νεκρών Ανά- στασιν		Ανεανες	Ανεανες	Ανεανες	Ανεανες

²⁵ Ο πίνακας περιλαμβάνει σε παράλληλη παράθεση τις επιμέρους μελοποιήσεις, με βάση την δομή (κώλα, κόμματα), το τροπικό προφίλ (ήχο) και την συντακτική διάρθρωση της σύνθεσης (καταλήξεις-αντίστοιχες βαθμίδες), καθώς και σύνομο σχολιασμό σε σχέση με τις επιδράσεις μεταξύ των μελοποιήσεων και τη μεταχείριση του προγενέστερου υλικού. Ως προς τις βραχυγραφίες, βλ. ΓΛ=ΕΒΕ-ΜΠΤ 704, φ. 219α, ΙΑ=Ιωάννης Πρωτοψάλτης-Στέφανος Α΄ Δομέστικος, σσ. 544-547, ΕΦ= Εμμανουήλ Γιαννόπουλος, *Πέτρου Μανουήλ Εφεσίου († 1840) Πολυέλεοι και εκλογές, Αναστάσιμα Εωθινά Δοξαστικά, μετά διοεργογραφίας του μελοποιού, Θεσ/νίκη, 2019* (έκδοση ηλεκτρονική), σσ. 466-469, P1=Γεώργιος Ραιδεστηνός, *Αναστασιματάριον Γεωργίου Β΄ Ραιδεστηνού, Πρωτοψάλτου της Μ.Χ.Ε. (1871-1875), Βυζαντινή Ποταμής τόμος Α΄, Νυν το πρώτον εις τύπον εκδιδόμενον τεθεωρημένον και συμπεπληρωμένον υπό Χαραλάμπους Καρακατσάνη, επιστασία τε και δαπάνη του ιδίου, Αθήναι, 2012*, σσ. 499-501 και P2=Γεώργιος Ραιδεστηνός, *Πεντηκοστάριον περιέχον την από της Παρασκευής Διακαινησίμου μέχρι της των Αγίων Πάντων Κυριακής Ακολουθίαν συγκειμένην εξ Ιδιομέλων των Εσπερίων, Λιτής, Αποστίχων και Αίνων μετά των Δοξαστικών αυτών και των Και νυν επι τέλους δε και τα Ένδεκα Δοξαστικά Εωθινά, μελοποιηθέν και διά τινών άλλων ανεκδότων αρχαίων Βυζαντινών Μαθημάτων πλουτισθέν. Εκδίδεται νυν το πρώτον υπό Γεωργίου Ε, Ραιδεστηνού πρώην Πρωτοψάλτου της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας, εκ του τυπογραφείου Σ. Ι. Βουτυρά, εν Κων/πόλει 1886* (φωτοαναστατική έκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσ/νίκη, 2001), σσ. 152-154. Επίσης για τις αντίστοιχες βραχυγραφίες του Νέου Στιχηραρίου (Π=Πέτρου, Χ=Χουρμουζίου, Ι=Ιωάννου), βλ. παραπάνω, υποσημείωση 24.

²⁶ Να σημειωθεί ότι ο παραλληλισμός του μέλους του Ιακώβου Πρωτοψάλτου σε σχέση με μεταγενέστερες εκδόσεις του ΙΘ΄ αιώνα γίνεται για μεθολογικούς λόγους και είναι ενδεικτική του κοινού μελωδικού υπόβαθρου, με την παράδοση του Ιακώβου να αποτελεί σε κάποιες περιπτώσεις σημείο αναφοράς και για την εξέλιξη του μέλους των Εωθινών στο πλαίσιο του Νέου Στιχηραρίου.

β) και εμφάνειαν	Ανανες/ Α- ανες	Ιδιο με Χ, πλα-τυα- σμός στο β΄	Ιδιο με ΙΑ με το α΄ πιο συνοπτικό	Συντετμημένο μέλος, το β΄ ίδιο με Χ	Ιδιο με Χ
4 α) Διαπιστούντες	ΑΤ Γα	ΑΤ (Κε)/ΑΤ Γα	ΑΤ (Κε)/ΑΤ Γα	ΑΤ Κε/ ΑΤ Κε ως τονική Νεανες	ΑΤ (Κε)/ΑΤ Γα
β) οι Μαθηταί	Ανεανες/ Νανα	Νανα	Νανα	Νανα/Νεανες επί του Α- νεανες	Νανα
		Ιδιο με Ι	Ιδιο με ΙΑ στο β΄, ε- ντελώς δια-φορετικό το α΄	Ιδιο με ΙΑ στο α΄, το β΄ με δέση Νεανες	Ιδιο με ΙΑ
5 α) ονειδίζουντο	ΑΤ (Νη)/ ΕΝ Ζω	ΑΤ (Νη)/ ΕΝ Ζω	ΑΤ (Νη)/ ΕΝ Ζω	ΑΤ (Κε)/ΕΝ Πα ως το- νική του 3φωνου Νανα	ΑΤ (Νη)/ ΕΝ Ζω
β) το της καρδιάς σκληρόν	Ανανες/ Α- νανες-Αα- νες	Αγια/ Ανανες-Αα- νες	Αγια/ Ανανες-Αανες	Νεχεανες επί του Α- νανες/ Νανα 3φωνος επί του Ανεανες	Αγια/ Ανανες-Αανες
		Ιδιο με ΓΛ το β΄	Ιδιο με ΙΑ το α΄, σύ- ντμηση του ΙΑ το β΄	Ιδιο με Ι, με ηδύμολπη κατάληξη ως 3φωνος Νανα επί του Ανεανες	Ιδιο με ΙΑ
6 α) Αλλά τοις σημεί- οις	ΑΤ (Γα)/ΑΤ Πα	ΑΤ (Γα)/ΑΤ Πα	ΑΤ Κε/ ΑΤ Κε	ΑΤ Κε/ ΑΤ (Κε)	ΑΤ Κε/ ΑΤ Κε
β) καθοπιισθέντες και θαύμασι	Να να/Α- νεανες	Νανα/Ανεα- νες	Νανα	Νανα	Νανα
		Ιδιο με ΓΛ με σύ- ντμηση στην έναρξη του β΄	Ιδιο με Χ, πιο συνο- πτική ανάπτυξη	Ιδιο με ΠΙ	Ιδιο με Χ, με επι- πλέον χρω-ματι- σμό στο «θαύ- μασι»
7 α) προς το κήρυγμα	ΑΤ (Πα)/ΕΝ Ζω	ΑΤ (Πα)/ ΕΝ Ζω	ΕΝ Πα		ΑΤ (Πα)/ΕΝ Ζω
β) απεστέλλοντο	Ανανες/ Α- ανες	Ανανες/ Α- ανες	Ανεανες		Ανανες/ Αανες
		Ιδιο με ΓΛ	Ιδιο με Π, με επι- πλέον διαπόικιση	Ιδιο με ΠΙ	Σύντμηση του ΙΑ
8 α) και Συ	ΑΤ Πα/ ΑΤ Νη	ΑΤ Πα/ ΑΤ Γα	ΑΤ Κε/ ΑΤ (Κε)	ΑΤ Πα/ ΑΤ Γα	ΑΤ Πα/ ΑΤ Γα
β) μεν Κύριε	Ανεανες/ Νανα-Νεα- γιε	Ανεανες/ Νανα	Νανα	Ανεανες/ Νανα	Ανεανες/ Νανα
γ) προς τον αρχίφω- τον		Ιδιο με ΓΛ στο α΄ και με σύ- ντμηση στο β΄	Παρόμοιο με Χ και πιο πλατυασμένο	Ιδιο με ΠΙ	Ιδιο με ΙΑ, με σύ- ντμηση στην έ- ναρξη του α΄ και ιδέα χρώ-ματος στο β΄
9 α) ανελήφθης	ΑΤ (Γα)/ ΑΤ (Γα)	ΑΤ Γα /ΑΤ (Γα)	ΑΤ Γα /ΑΤ (Γα)	ΑΤ Γα /ΑΤ (Γα)	ΑΤ Γα /ΑΤ (Γα)
β) Πατέρα	Νανα-Νεα- γιε επί του Νανα	Νανα-Νεα- γιε επί του Νανα	Νανα-Νεαγιε επί του Νανα	Νανα-Νεαγιε επί του Νανα	Νανα-Νεαγιε επί του Νανα
		Ιδιο με ΓΛ το β΄, το α΄ με σύ- ντμηση	Ιδιο με ΙΑ	Ιδιο με ΠΙ	Ιδιο με ΙΑ
10 α) οι δε εκήρυκτον	ΑΤ Πα/ ΑΤ	ΑΤ Κε/ΑΤ (Κε)	ΑΤ Κε/ΑΤ (Κε)	ΑΤ Κε/ΑΤ (Κε)	ΑΤ Κε/ΑΤ (Κε)

β) πανταχού τον λόγον	Ανανες/ Nana-	Nana-Ανα- νες/ Nana	Nana-Ανανες/ Nana	Nana-Ανανες/ Nana	Nana-Ανανες/ Nana
		Ιδιο με Χ στο θ', το α' παρόμοιο του ΓΛ με μετάθεση στην 4φωνία	Ιδιο με ΙΑ	Ιδιο με ΡΙ	Ιδιο με ΙΑ
11	ΕΝ Ζω	ΕΝ Πα	ΕΝ Πα	ΕΝ Πα	ΕΝ Πα
τοίς θαύμασι πιστούμενοι	Ανανες-Αανες	Ανανες	Ανανες	Ανανες	Ανανες
		Ιδιο με Χ	Ιδιο με ΙΑ	Ιδιο με ΡΙ	Ιδιο με ΙΑ
12	ΑΤ Πα-ΑΤ Γα-ΑΤ Νη	ΑΤ Κε	ΑΤ Κε	ΑΤ Κε	ΑΤ Κε
Διό οι φωτισθέντες δι' αυτών	Ανανες- Nana-Νεα- γιε	Nana	Nana	Nana	Nana
		Ιδιο με Χ	Ιδιο με ΙΑ	Ιδιο με ΡΙ	Ιδιο με ΙΑ, με θέση του Νεα-νες στο «δι' αυτών»
13	ΑΤ (Πα)/ΑΤ (Γα)	ΑΤ (Κε)/ΑΤ Κε	ΑΤ (Κε)/ΑΤ Κε	ΑΤ (Κε)/ΑΤ Κε	ΑΤ (Κε)/ΑΤ Κε
α) δοξάζομέν σου β) την εκ νεκρών Ανάστασιν	Ανα- νες/Nana	Nana/Νεα- νες επί του Ανανες	Nana/Νεανες επί του Ανανες	Nana/Νεανες επί του Ανανες	Nana/Νεανες επί του Ανανες
		Το α' με σύντομη εκτύλιξη και το θ' με προσωπική συνθετική επένδυση	Ιδιο με ΙΑ	Ιδιο με ΡΙ	Ιδιο με ΙΑ στο α' και το θ' ίδιο με Χ
14	ΑΤ (Πα)- ΤΕΛ Γα	ΤΕΛ Γα	ΤΕΛ Γα	ΤΕΛ Γα	ΤΕΛ Γα
φιλόανθρωπε Κύριε	Ανανες- Nana	Nana	Nana	Nana	Nana
		Παρόμοια με Χ, πιο εκτεταμένη	Ιδιο με ΙΑ	Ιδιο με ΡΙ	Ιδιο με Χ

Chrysovalantis Ioannidis

The melody's codification of the New Sticherarion and Eirmologion by Petros Lampadarios and the recording of its oral performance during the first half of the 19th century according to the tradition of Ecumenical Patriarchate of Constantinople

The melody's codification of the Anastasimatarion, Doxastarion and Eirmologion by Petros Lampadarios had a catalytic effect on the formation of the psaltic performance in Greek Orthodox churches until modern times. Then and after the establishment of

the New Method, the publishing activity turned apart from the “exigiseis” of the basic repertoire to the recording of the oral idiom of the Ecumenical Patriarchate of Constantinople. This editorial priority took place mainly during the period 1825-1860 in Constantinople, initially at the initiative of Hourmouzios Hartofilakas and later focusing on the activity of Constantine Protopsaltes and his collaborators. Specifically: a) through the publication of the *Idiomela* of Manuel Protopsaltes (1831). b) the *Anastasimatarion* of the reformed tradition (1832). c) the *Anastasimatarion* of Theodoros Fokaeas (1839). d) the *Eirmologion* of Ioannis Protopsaltes (1839). e) the two-volume “*Music Kipseli*” of Stefanos Lampadarios (1857). f) the -short melody- *Eirmologion* of Markos Domesticos (codex 16 of the monastery of Grigoriou in Mount Athos). The differentiated compositional characteristics of the specific editions, the content of which is permeated by the oral practice of the Patriarchal Church, can generally be summarized in the adaptation of parts of the composition to the meaningful content of the poetic text, in the recording of the musical phrases with the integration of oral elements from the Patriarchal psaltic tradition, priority in order to restore the correct performance of the poetic text, shortening of melodic patterns or even a completely different composition.